

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Хачатуряна Володимира Хачатуровича

на тему

«Податкова система України: зарубіжний досвід та українська практика», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Відгук підготовлено на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, документи із підтвердженням впровадження результатів дослідження у практику діяльності органів публічного управління.

Актуальність тематики дослідження. Розробка та вдосконалення податкової системи України в умовах активних євроінтеграційних процесів, воєнного стану, запровадженого з 24 лютого 2022 року, та необхідності післявоєнного відновлення економіки є однією з пріоритетних задач сучасної правової науки. Податкова система відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного наповнення державного бюджету, стимулюванні економічного зростання та створенні сприятливого інвестиційного клімату. Зростання складності економічних і соціальних процесів, а також вплив воєнних дій створюють потребу у застосуванні сучасних підходів до реформування оподаткування, зокрема шляхом адаптації найкращих світових практик.

Окремим аспектом є необхідність гармонізації українського податкового законодавства зі стандартами Європейського Союзу, що передбачено Угодою про асоціацію (ратифіковано Законом України № 1678-VII від 16.09.2014). Водночас воєнний стан загострює проблему адаптації податкової системи до нових реалій, вимагаючи зниження податкового навантаження, спрощення адміністрування та посилення інвестиційної привабливості. Недоліки вітчизняної системи, такі як нестабільність законодавства, високі корупційні

ризика, домінування непрямих податків і слабе регулювання відповідальності за правопорушення, ускладнюють ці процеси. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці та впровадженні підходів, які базуються на аналізі зарубіжного досвіду країн із розвиненими економіками (ЄС, США, Канада) та високим рівнем інвестиційної привабливості (Сінгапур, Південна Корея).

Дисертація Хачатурян В. Х. присвячена дослідженню правових основ формування та функціонування податкової системи України, аналізу зарубіжного досвіду та розробці пропозицій щодо її оптимізації. У роботі здійснено порівняльний аналіз податкових систем, запропоновано моделі диференціації податків і пільг, а також обґрунтовано підходи до адаптації системи до умов воєнного стану. Дослідження є актуальним, оскільки відповідає Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки та науковим темам Навчально-наукового інституту міжнародних відносин і права (№ 0120U100413, № 0122U000743).

Ступінь обґрунтованості результатів, їх наукова новизна
У дисертаційній роботі Хачатурян В. Х. отримано такі наукові результати:
Вперше:

- Запропоновано підхід до систематизації чинників, що стримують розвиток податкової системи України, включаючи нестабільність правового регулювання, відсутність чітких механізмів диференціації прямих податків і слабе регулювання відповідальності контролюючих органів.

- Розроблено концепцію адаптації податкової системи до умов воєнного стану, що ґрунтується на зниженні податкового навантаження та спрощенні адміністрування для підтримки економічної стабільності.

- Запропоновано модель удосконалення оподаткування інвестиційної діяльності на основі досвіду країн із високим рівнем інвестиційної привабливості, включаючи пільгове оподаткування в спеціальних економічних зонах.

Отримали подальший розвиток:

– Порівняльно-правовий аналіз податкових систем країн ЄС, США, Канади, Сінгапуру та Південної Кореї, що дозволив виокремити прогресивні практики для адаптації в Україні, зокрема щодо диференціації податків і стимулювання іноземних інвестицій.

– Розробка пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання оподаткування, включаючи запровадження прогресивних моделей оподаткування, пільг для соціальних проектів і посилення контролю за ухиленням від податків.

Результати дослідження обґрунтовано завдяки використанню комплексної методологічної бази, що включає діалектичний, історичний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний методи та методи моделювання. Аналіз нормативно-правових актів (Конституція України, Податковий кодекс України, міжнародне законодавство) і емпіричних даних (статистика Державної податкової служби, аналітичні звіти) забезпечує достовірність висновків.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Хачатурян В. Х. є логічно побудованою, послідовно викладає підходи до аналізу податкової системи України та розробки пропозицій щодо її вдосконалення. Вона складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, де визначено актуальність, новизну, мету і завдання дослідження, трьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списку використаної літератури (145 найменування) та додатків із інформацією про апробацію результатів.

У вступі чітко сформульовано мету дослідження – розкриття правової сутності формування та функціонування податкової системи України, аналіз зарубіжного досвіду та розробка напрямів удосконалення законодавства. Мета підкріплена добре структурованим списком завдань, об'єктом (суспільні відносини у сфері оподаткування) і предметом (правові норми, що регулюють податкову систему). Автор обґрунтовує актуальність теми, звертаючи увагу на недоліки вітчизняної системи оподаткування та необхідність її адаптації до

стандартів ЄС і умов воєнного стану. Зазначено зв'язок роботи зі Стратегією розвитку НАПрН України та науковими темами інституту.

Основні результати викладено в розділах 1–3. Дисертацію можна описати так: аналіз сучасного стану податкової системи України та її еволюції (розділ 1); порівняльне дослідження зарубіжного досвіду країн із розвиненими економіками та високим рівнем інвестиційної привабливості (розділ 2); розробка пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання оподаткування в Україні, включаючи адаптацію до воєнного стану (розділ 3).

Перший розділ присвячено аналізу етапів становлення податкової системи України, її сучасного стану та проблематики правового регулювання. Другий розділ містить ґрунтовний аналіз податкових систем країн ЄС, США, Канади, Сінгапуру та Південної Кореї, хоча доцільно було б додати порівняння з країнами Центральної та Східної Європи. Третій розділ пропонує моделі диференціації податків, пільг і посилення контролю за ухиленням від оподаткування, що є основою для практичного застосування результатів.

Повнота наукових положень дослідження у дисертації та публікаціях. У дисертації Хачатурян В. Х. сформульовано завдання, необхідні положення та повною мірою розкрито їх зміст відповідно до тематики дослідження. Результати відображено в шести наукових публікаціях:

1. Хачатурян В. Х. Податкова система в Україні та її адаптація до умов воєнного стану. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 342–348. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.45>.

2. Хачатурян В. Х. Загальні принципи побудови податкових систем у зарубіжних країнах та в Україні. *Держава та регіони. Серія Право*. 2024. № 3. С. 97–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.16>.

3. Хачатурян В. Х. Окремі напрями впровадження зарубіжного досвіду функціонування податкової системи в Україні та шляхи її адаптації в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 547–554. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.77>.

4. Хачатурян В. Х. Особливості побудови та функціонування податкової системи країн Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 587–590. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/138>.

5. Хачатурян В. Х. Особливості побудови та функціонування податкової системи Естонії та дієві приклади для України. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану: міжнародна науково-практична конференція*, Львів–Торунь, 17 травня 2024 р. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 316–319. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-92>.

6. Хачатурян В. Х. Прогресивна шкала оподаткування як основа адаптації податкового законодавства України до стандартів Європейського Союзу. *Proceedings of the international scientific conference «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars»*, Riga, Republic of Latvia, October 3–4, 2024. Riga: Publishing House «Baltija Publishing», 2024. Р. 266–270. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-67>.

Результати апробовано на конференціях і в освітньому процесі (Акт ПЗВО «Київський міжнародний університет» від 30.01.2025 № 257). Публікації повною мірою відображають зміст дослідження та відповідають вимогам до фахових видань.

Практичне значення наукових результатів. Отримані результати дозволяють удосконалювати правове регулювання податкової системи України, гармонізувати її зі стандартами ЄС і адаптувати до умов воєнного стану. Запропоновані моделі диференціації податків, пільг і посилення контролю за ухиленням від оподаткування можуть бути використані в законотворчій діяльності (Довідка Комітету ВРУ від 21.05.2025). Результати також застосовні в практичній діяльності податкових органів і освітньому процесі для викладання дисциплін «Податкове право» та «Фінансове право» (Акт ПЗВО «Київський міжнародний університет» від 30.01.2025).

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Ознайомившись із дисертацією та публікаціями Хачатурян В. Х., відзначимо відсутність

порушень академічної доброчесності. Усі використані джерела належно процитовано, а висновки є результатом самостійного дослідження автора.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. Хоча дисертаційне дослідження виконано на високому рівні, можна вказати окремі дискусійні положення:

1. У розділі, присвяченому зарубіжному досвіду, доцільно було б глибше проаналізувати податкові системи країн із перехідною економікою, таких як Польща чи Чехія, для забезпечення більшої релевантності рекомендацій для України.

2. Пропозиція щодо запровадження нових податків, зокрема на комерційну рекламу, потребує додаткового економічного обґрунтування, щоб оцінити її вплив на малий і середній бізнес.

3. Аналіз корупційних ризиків у діяльності податкових органів міг би бути доповнений оглядом механізмів їх мінімізації, наприклад, через цифровізацію адміністрування податків.

Висловлені дискусійні положення не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження В. Х. Хачатуряна, та характеризують значну складність досліджуваної проблематики.

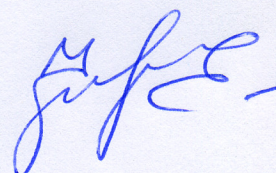
Висновок щодо відповідності дисертації нормам. Дисертація Хачатурян В. Х. на тему «Податкова система України: зарубіжний досвід та українська практика», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним дослідженням, яке розглядає актуальні проблеми правового регулювання оподаткування в Україні. Отримані результати дають змогу створити ефективну модель реформування податкової системи з можливістю її адаптації до євроінтеграційних і воєнних умов.

Вважаю, що за новизною, актуальністю, обсягом та практичним значенням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. Її автор, Хачатурян В. Х., заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний рецензент:

кандидки юридичних наук, доцентки,
директорки Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»

 Олена Бісюк

